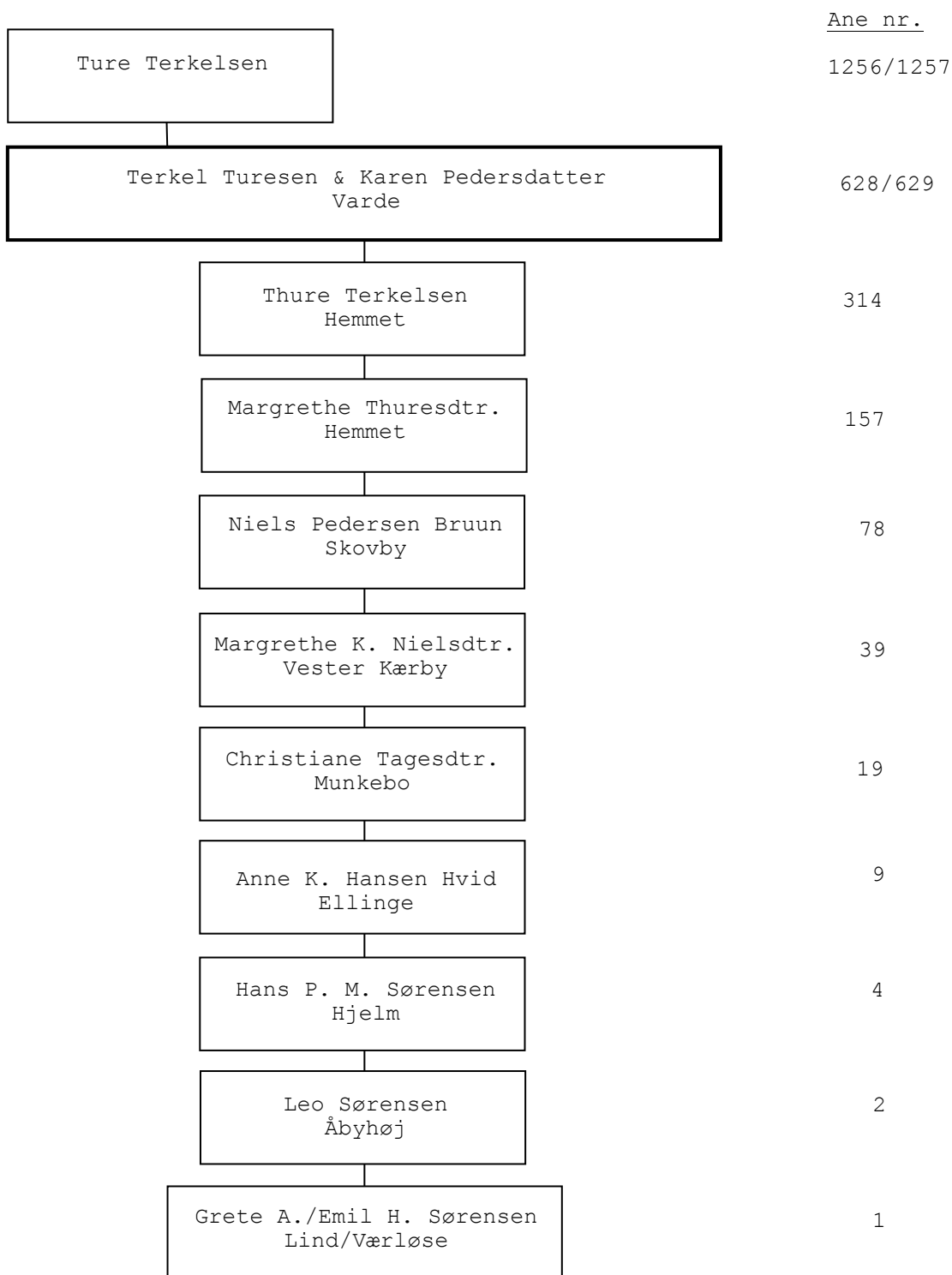
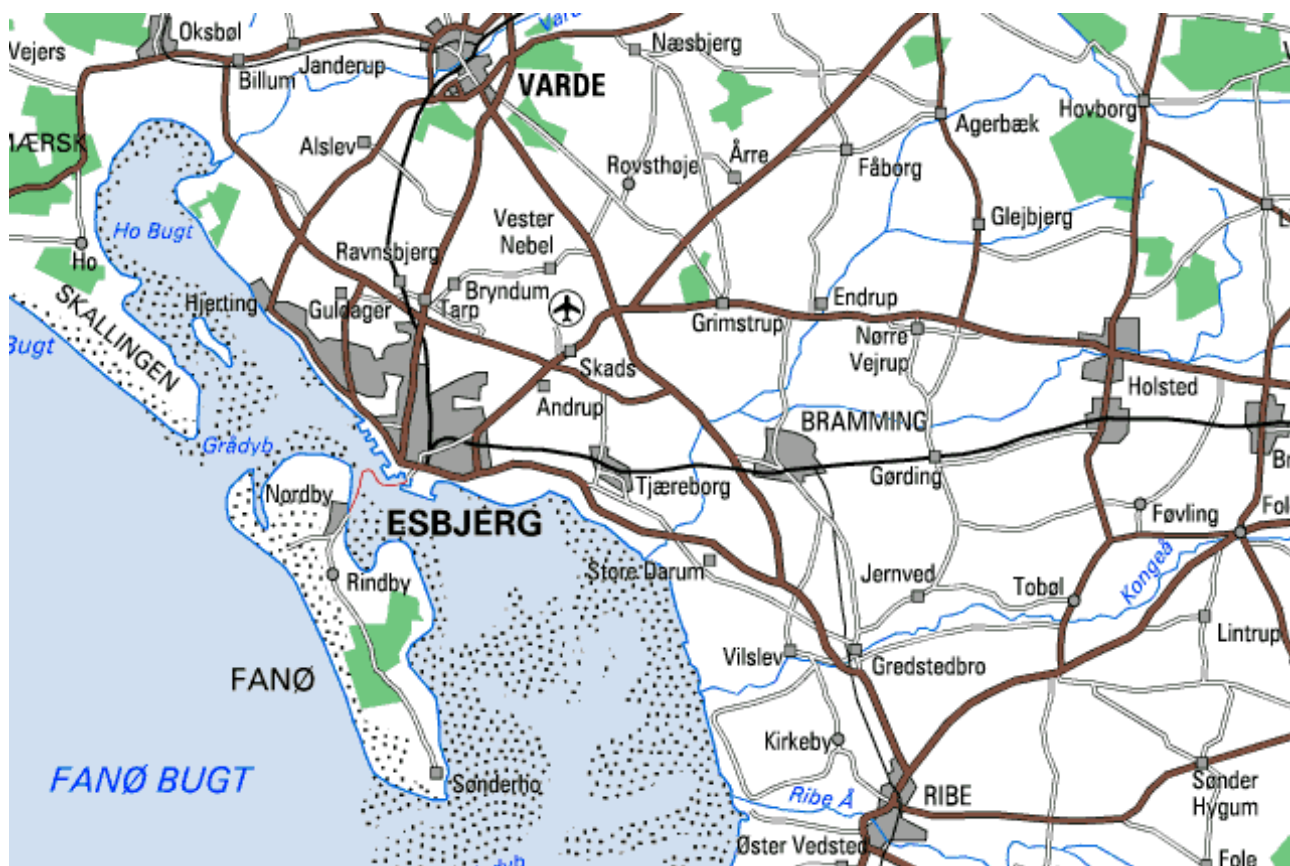

<u>Indholdsfortegnelse</u>	<u>Side</u>
Kort overblik	2
Tidsbillede	3
Terkel Turesen og Karen Pedersdatter	4
Karen Pedersdtr. 1674-1698	12
Oversigt over kildemateriale	14
Kildemateriale	16

TERKEL TURESEN & KAREN PEDERSDATTER

Terkel Turesen er formentlig født mellem 1600 og 1610 i Varde som søn af rådmænd Ture Terkelsen.

Karen Pedersdatter er formentlig født omkring 1610.

Terkel Turesen og Karen Pedersdatter er formentlig blevet gift mellem 1630 og 1640. De fik mindst 2 børn, begge født i Varde. Terkel Turesen døde i 1674 i Varde, Karen Pedersdatter i 1698.

Tidsbillede.

Terkel Turesen og Karen Pedersdatter har levet under kongerne Christian IV, Frederik III og - en kort tid - Christian V.

Christian IV (1588-1648) huskes i dag mest for de mange bygningsværker, han lod opføre, og som endnu eksisterer i bedste velgående. Hans deltagelse i indtil flere krige kan dog også kaldes frem i hukommelsen. Desværre var han på det krigeriske område ikke nogen stor feltherre, hvilket førte til to fjendtlige "invasioner" af den nederste del af Jylland, nemlig Wallenberg's plyndringer i 1626 under 30-års krigen, som Danmark deltog i fra 1625 til 1629, og Torstensson's plyndringer under Torstensson-krigen fra 1643 til 1645.

Frederik III (1648-1670) blev ved sin tronbestigelse tvunget af adelen til at underskrive en streng håndfæstning. Cirka 10 år efter tronbestigelsen, i 1657, vovede også han sig ud i krig med svenskerne, hvilket førte til endnu et par svenske invasioner af den nederste del af Jylland. Først i 1660 blev der igen fred. Kort efter fredsslutningen lykkedes det ham at bryde adelens magt og gennemføre "enevælden".

Som andre købstæder havde Varde fra gammel tid et vist selvstyre, hvori kongemagten søgte at gøre sin indflydelse gældende ved forskellige love og bestemmelser. Fra 1619 var således den af Christian IV samme år udstedte købstadlov gældende.

Købstadens interne anliggender forvaltedes af et råd bestående af 2 borgmestre og op til 8 rådmænd, samt kæmnere og byskriver. Blandt rådets opgaver var at tildele borgerskaber, forvalte byens økonomi og udgøre rådstueretten, der tog sig af forskellige retssager vedrørende byens handel og borgere. Rådets møder fandt sted i rådhusets rådstue. Indkaldelse til rådstue(møde) skete ved ringning med den mellemste klokke i Sct. Jacobi kirke.

Købstaden Varde havde på den tid ca. 600 indbyggere, mens til sammenligning Odense havde ca. 4.000 og København ca. 60.000 indbyggere.

Terkel Turesen og Karen Pedersdatter

Terkel Turesen er født og opvokset i Varde, hvor hans far Ture Terkelsen i en årrække var rådmand. Faderen nævnes både i 1630 og 1631 som rådmand i forbindelse med udbetaling af penge fra Varde by til kongelige embedsmænd. I 1631 drejer det sig om "half anden hundred og tre rigsdaler, som byen gaff og forstragte til en festning Christian priis".

Formentlig midt i 1630'erne får Terkel Turesen og Karen Pedersdatter en datter, Margrethe.

Sammen med borgmester Hans Nielsen Arnsberg er Terkel Turesen i 1639 bruger af to af byens enge, kaldet henholdsvis Wold Eng og Knold Eng. Knold Eng havde i 1819 matrikel nr. 157. Den ligger ud til Varde's vestlige grænse mod Janderup sogn (Hyllerslev bys jorder), og nord for Rådmandsengen, matrikel nr. 10, der mod syd begrænses af Varde å. Rådmandsengen, hvorpå der på dette tidspunkt kunne avles 12 læs hø, var tillagt borgmester og råd som en "erkendtlighed" for deres byrådshverv.

Brugen af engene er "till rente af deris penge efter deris pantebreff". Terkel Turesen har formentlig arvet sit pantebrev efter faderen Ture Terkelsen, der lige som Hans Nielsen sikkert har fået engene i pant for de penge, byen skyldte dem efter 30 års krigen. Pengene havde de "forstrakt" byen med under krigen.

Samme år betaler Terkel Turesen

- 16 Mk.8 sk. i "11 aaring paaskeskat til kongl. maj.",
- 22 Mk.8 sk. i "15 åring kongl. maj. skat", og
- 15 Mk. i "10 åring bøslydsskat".

Desuden lægger han 1 Rdl. ud for Jens Persen og 1 Rdl. for Mads Jepsen.

I 1640 bliver Terkel Turesen "af lensmanden befalet at være overkæmner" for Varde by.

Overkæmnerens hverv var

- at oppebære skatter og andre afgifter samt føre regnskab over dem,
- at foretage udpantning hos restanter ved udpantninger,
- at sørge for vedligeholdelse af byens veje og om fornødent lade borgerne tilsige til at udføre vedligeholdelsesarbejde,
- at antage markmand og byhyrder, og
- at have opsigst med broen, rådhuset og byens øvrige ejendom.

I året 1640 fødes desuden Terkel Turesen's søn **Thure Terkelsen** (ane nr. 314).

I årene efter udnævnelsen deltager han i mange af rådstuemøderne, både i sin egenskab af overkæmner og som rådstuevidne ved rådstueretten.

Foruden hvervet som overkæmner må Terkel Turesen i 1643 et stykke tid også påtage sig hvervet som byskriver, da den hidtige frasiger sig jobbet.

Den 14.januar 1644 kommer krigen til byen, da Torstenssons soldater når til Varde på deres vej op gennem Jylland. Byen bliver pålagt en brandskat på 1700 Rdl. at erlægge til svenskerne i Ribe i løbet af 3 døgn. Byens råd går straks i gang med at samle penge, sølv og guld ind, og den 20.januar drager borgmesteren Las Jensen sammen med Stefan Nielsen og Terkel Turesen til Ribe for at aflevere værdierne. Dette forhindrer dog ikke, at et regiment soldater kort efter lader sig indkvartere i Varde på borgernes bekostning.

Det år blev der, som beskrevet i rådstueprotokollen, "ingen almindelig raadstuffue formedels fiendernes udfald søgt eller holden".

Krigen fortsætter i 1645, hvor der derfor heller ikke holdes rådstuemøder, men "nogle gange var borgerskabet forsamlet udi Sct. Jacobi kirke om skat (og) contribution till di svenske och under tiden til kongelige Majestæt saa vell som hertug Friderich".

Året efter er der atter fred, og Terkel Turesen genoptager sit hverv som overkæmner. Den 16.april fremlægger han ved et rådstuemøde på rådhuset et restanceregister med en oversigt over de der har gæld til byen. Registret bliver oplæst "i Borgmester och Raad och menigheds paahør som tilstede war".

De af Terkel Turesen førte regnskaber skulle ifølge Christian IV's købstadslov revideres hvert år. Dette sker dog ikke. Formentlig på grund af krigen ligger regnskaberne således ureviderede fra 1640 til 1648.

Som overkæmner og borger deltager Terkel Turesen af og til både i rådstueretten, der fungerer som en slags forligskommission og handelsret, og på bytinget, hvor alle de andre retssager behandlede.

Ved en sag i 1646 i rådstueretten refereres således følgende:

"Thomas Jensen ridefoged ladet stævne Mads Pedersen for regnskab. Mads Pedersen mødte og bød sig i rette, - og voldgav de deres tvistige sag på efterskrevne dannemænd, så Mads Pedersen tog Terkel Turesen overkæmner, og Thomas Jensen tog Christian Tarp rådmand, og tog de samtligen Claus Jacobsen til opmand".

Bytinget holdtes hver mandag under åben himmel. Kun få gange søgte man, på grund af "det onde vejrlig", under tag.

En del af overkæmner-lønnen har været brugen af nogle af byens enge. Fra 1645-1648 er engene Bleghaffue og Suderhaffue således bevilget "Terkell Turesen for sin umage". Bleghaffue havde i 1819 matrikel nr.11b, og Suderhaffue matrikel nr. 145b. De lå på hver sin side af Ribe-landevejen syd for Sønderport, på nordsiden af Varde å og helt ned til denne. Suderhaffue lå vest for landevejen, og Bleghaffue øst for. Omtrent hvor Bleghaffue lå befandt sig senere (endnu i 1942) hotel Phønix.

Bleghafue (bag træerne) ved Varde å – anno 1997. Hotel Phønix eksisterer ikke mere.

Alle øvrige by-enge, der ikke var pantsat, blev fra 1640 hvert år bortliciteret til de højstbydende.

Terkel Turesen har i årene 1645-1648 på denne måde fået brugsretten til engen Vesterskibkrog sammen med på skift Claus Jacobsen, Christen Christensen Tarp og Tomas Tarp. Vesterskibskrog Eng havde i 1819 matrikel nr. 44. Den ligger sydvest for byen, på sydsiden af Varde å og helt op til denne, nord for vejen mod Hjerting. Deres bud på engen kendes ikke, men i 1640 blev den bortliciteret for 27 Rdl.

I 1648 fremlægger Hans Nielsen, en af borgmestrene, byens regnskaber for årene 1627-1639. Herunder omtales en gård i Lille Orten, som er pantsat til sal. Ture Terkelsen, Terkel Turesens far, som til gengæld "brug der aff haft haffuer".

Gården har Ture Terkelsen formentlig fået i pant af byen for de penge den var ham skyldig efter 30 års krigen.

Hans Niensens byregnskaber underskrives blandt andre af Terkel Turesen.

I 1649 bliver Terkel Turesen rådmand. På den tid bestod rådet så godt som altid af byens rigeste købmænd/studehandlere. Det må derfor formodes, at Terkel Turesen foruden som engbruger har ernæret sig som købmand, måske studehandler. Trods udnævnelsen til rådmand beholder han sit hverv som overkæmner.

Omkring 1654 bliver datteren Margrethe gift med toldereren i Hjerting Jacob Bjørnsen. Hjerting var Varde's adgangsport til havet og var i 1651 igen blevet Varde's toldsted.

De fredelige tider kom kun til at vare lidt over ti år. I midten af 1657 brydes den med svenskerne indgåede fred. På dette tidspunkt er den svenske hær i krig i Polen. Hæren begiver sig straks mod Danmarks sydgrænse, og allerede sidst i august ankommer svenskerne til Varde. Den 4. september må borgmesteren Stefan Nielsen sammen med rådmanden og overkæmneren Terkel Turesen give møde i Ribe for at forhandle med svenskerne om den brandskat, Varde by skal betale. Forhandlingerne har tilsyneladende være svære, for de bliver borte i 4 dage. Indtil september 1658 synes Varde at have betalt ca. 300 Rdl. om måneden i brandskat til svenskerne.

Da svenskerne trækker sig tilbage erstattes de af vore "allierede", deriblandt polakkerne, som viser sig at være langt mere udisciplinerede end svenskerne.

Med krigen følger også pesten, "sprinkelsygen" kaldet. Den huserer i Varde-området i midten af 1659. Da den starter i byen forlader borgmestrene, rådmændene (heriblandt Terkel Turesen med familie ?) og andre borgere byen og tager ophold på landet, indtil epidemien er overstået.

Efter krigens afslutning befaler den nu enevældige konge i 1661, at blandt andre Varde bys tilstand skal vurderes, naturligvis med skatteopkrævningsformål for øje. Vurderingsmændene, som Terkel Turesen i sit regnskab fortæller kommer fra "Kjøbinghaffn", skriver blandt andet:

"Befindis derudi (i byen) en ringe menighed och næring, dets gaarde och huse som miesteparten er gandske ringe biugning med straatag og liervegge, ilde ved magt, och en deel slet ruineret, och øde, eftersom samme by ligger ret paa landevejen fra Ribe ind ad landet, och haffuer af deres mark udi forleden fryde tid lid stoer skaade".

Kræmmergade nr. 6 – i minibyen i Varde – omkring år 1800

Ved vurderingen - til grundtakst - bliver Terkel Turesen med flere "sat og taxeret" som følger:

- Terckel Turesens gaard han selff iboer, gammel, - 200 Sdr.,
 - en gammel affældig mand uden næring af brug, haffuer aggerjord (og) eng af byens.

- Terckel Turesens leieboder, gammel och forfalden, - 60 Sdr.,
 - derudi boer Christen Clemandsen, driffuer undertiden med humble, haffuer aggerjord.

- Kgl. Maj. tolder Jacob Biørnsen's gård (Terkel Turesens svigersøn) - 500 Sdr.

1 Slettedaler svarer til ca. 0,7 Rigsdaler.

Terkel Turesens gård lå i Kræmmergade (nr.6), ved siden af den i 1646 afdøde rådmand Jacob Clausens gård. Dennes gård var i 1652 blevet købt af byen. Den skulle være byens nye rådhus og erstatte det gamle, der var blevet ødelagt af svenskerne under Torstenssonskrigen. Gården blev dog først istandsat og taget i brug som rådhus i 1685.

Kræmmergade nr. 6 – i minibyen i Varde - set fra gårdsiden

I 1665 får Terkel Turesen - efter "bud på byens enge" - tildelt engen Schiden Halss. Den havde i 1819 matrikel nr. 115. Den ligger sydvest for byen, nord for matrikel nr. 2a-2f, Forte Eng, der mod syd begrænses af Varde å.

Ved et møde på rådhuset i januar 1670 vedrørende byens regnskab omtales dette som "Jacob Biørnsen og Terkel Turesen's regnskab". Jacob Biørnsen var på dette tidspunkt også blevet rådmand.

Sønnen Thure Terkelsen (ane nr. 314) gifter sig omkring 1670 med Maren Madsdatter. Efter hendes død gifter han sig i 1691 med Ida Pedersdatter.

Den 4.marts 1672 møder rektor Thure Terkelsen i retten i Varde på sin fars Terkel Turesens vegne. Thomas Nielsen Munch kræver her, at Terkel Turesen i rede penge skal udbetale Wibeke Nielsdtr.'s arv, som han som værge for hende har fået til opbevaring i 1665. Det drejer sig om en arv på ca. 200 rigsdaler. Terkel Turesen ikendes at være pligtig til at udbetale beløbet inden 15 dage.

Terkel Turesen dør i begyndelsen af 1674.

Kræmmergade nr. 6 (gavlhuset) anno 1997

Karen Pedersdatter 1674-1698.

Karen Pedersdatter bliver boende i gården.

I 1678 har hun en tjenestepige - og er i besiddelse af en ko.

I skattemandtals-opgørelsen for dette år ansættes hun til en personskat på 3 Rdl., medens tjenestepigen ansættes til 4 Mk. og koen til 3 Mk.

Ved takseringen i 1682 til grundtakst beskrives gården som følger:
"En liden gaard med indkiørsel, gaardromb og kaalhaug".

Ved samme taksering fortælles følgende om nabogårdene, Kræmmergade nr. 2 og 4:

"Sognepræsten til Sct. Jacobi kirke Hr. Niels Hansen Arnsberg ejer og beboer en inbygt gaard paa hjørnet til Kræmmergaden med gaardromb, indkiørsel og tilliggende haug synden fra gaarden.

Imellem fornevnte gaard og Karen sal. Terkel Turesens gaard er beliggende een del forfalden gaard, sal. Jacob Clausen tilforn ejede og iboede".

Jacob Clausens gård, nr.2, lå på hjørnet af Kræmmergade og Torvegade.

Terkel Turesen og Karen Pedersdatter's datter Margrethe dør i 1697.

Året efter, i 1698, dør Karen Pedersdatter. Hun begravnes af sønnen, sognepræst ved Hemmet kirke Thure Terkelsen, i Hemmet kirke.

Oversigt over kildemateriale.

1. Kirkebog for Varde Skt. Nikolai sogn	1705-
2. Kirkebog for Varde Skt. Jacobi sogn	1702-
3. Uddrag af rådstueprotokoller for Varde by	1643-
4. Uddrag af kærnerregnskaber for Varde by	1696-
5. Lokaladministrationen i Danmark, af Harald Jørgensen	1985
6. Nørre Horne herred, af H.K.Kristensen	1975
7. Varde bys historie, af Carl Lindberg Nielsen	1942
8. Anetavle for Jens Anton Kirkegaard og Christine Poulsdtr.	
9. Kirkebog for Hemmet sogn	1664-
10. Varde byfoged. Tingbog	1642-1672
11. Varde rådstues arkiv	1678-1692
12. Varde bys bog	1639-1710

I det følgende refererer tallene i () til ovennævnte kilde-
materiale-numre.

Kildemateriale.**Vedrørende Terkel Turesen og Karen Pedersdatter**

(7) Varde bys historie:

Rådmænd:

- Clemmen Terkelsen. Nævnes i 1471.
- Terkel Turesen. Nævnes i 1561.
- Ture Terkelsen. Nævnes mellem 1618 og 1631.
- Terkel Turesen. Nævnes første gang i 1649 som rådmand.
Død 20.mar.1674. Hans enke, Karen Pedersdtr., levede endnu i 1682.
En søn var rektor Ture Terkelsen.
En datter var gift med rådmand og tolder Jacob Bjørnsen.
- Jacob Bjørnsen. Var rådmand i 1666. Tolder i Varde 1651-1673. Født ca.1600. Død 24.jan.1677.
Gift 1. med Maren Nielsdtr., enke efter borgmester Otte Rasmussen, død 31.aug. 1653, gift 2. med Margrethe Terkelsdtr., død 14.jan.1697, datter af rådmand Terkel Turesen.
En datter af sidste ægteskab var gift med borgmester Jens Berthelsen Thaulow.

Byskrivere:

- Berthel Matthias Terkelsen. Nævnes 1684-1692.

(5) Lokaladministrationen i Danmark:

Indenfor købstæderne udvikledes i periodens løb en særlig kommunal forvaltning, som varetoges af rådmænd udpeget af borgerne. Rådmændene valgte selv en formand, kaldet borgmesteren, og i adskillige købstæder fandtes to borgmestre. Sammen benævnedes borgmestre og rådmænd for magistraten. En vigtig opgave for denne var at tildele borgerskab og i det hele taget at forvalte byens fælles anliggender. Magistraten rekrutteredes udelukkende fra købmandskredsen, og magistratsembederne var ulønnede, men indehaverne modtog dog forskellige afgifter. De menige borgere kunne indkaldes til møder på rådstuen, når vigtige sager stod under overvejelse. Til at varetage de skriftlige forretninger ansattes en rådstueskriver, og byens regnskabsvæsen forvaltedes af en kærner. Kærneren, som udpegedes af magistraten, opkrævede de pålignede skatter, førte byregnskabet og foretog de fornødne udbetalinger efter anvisning af magistraten.

(5) Lokaladministrationen i Danmark fortsat:

Ved siden af de administrative beføjelser udøvede magistraten i egenskab af rådstueret også en vis dømmende myndighed. Af specielle retssager, der var henlagt under rådstueretten, kan nævnes konsumtions- og politisager.

Konsumtionssager var sager vedrørende konsumtionsskatten. Konsumtionsskatten var den afgift, der måtte erlægges af alt, hvad der førtes gennem byens normalt 4 porte og blev handlet på byens torv, Akseltorvet ved Sct. Jacobi kirke. Det gjaldt også de landbrugsvarer, der blev dyrket på byens jorder uden for portene).

(7) Varde bys historie:

Bystyret.

Hverken borgmestre eller rådmand fik nogen egentlig løn af staten eller af byen. De var ikke embedsmænd, der levede af deres embeder, men næringsdrivende borgere, der bestred øvrighedsbestillingerne som et æreshverv. Indtægter heraf havde de, men hvor meget de beløb sig til, vides ikke. Rådmandsengen vest for byen, hvorpå der kunne avles 12 læs hø, var for eksempel tillagt borgmestre og råd som embedsjord.

1630, 27. nov. - haffuer erlige mand Ture Terkelsen Raadmand i Warde, paa Warde bys vegne, betalt mig fuldt efter kongl. maj. bref for (9=ny?) personer fra den 1. Nouembris til den 9. Aprillis 202½ Sletdaler. (Underskrift) 18. dec. 1630.

1631, den 28. decembris, er erlagt aff Ture Teerkelsen paa byens vegne half anden hundred og tre rigsdaler, som byen gaff og forstragte til en festning Christian priis, efter slotsskriver paa Riberhuus, Jacob Jensens Quittering.

Jeg Hans Fredrigsen kongl. maj. - - gjør witterligt, at erlig mand Ture Terkellsen, Raadmand i Warde, haffuer paa min naadigste herris vegne leffuerit og betaldt mig for Ny personers hoved (skat) Warde by er taxeret for, beregnet efter kongl. Maj. breff fra den 1. Novembris Anno 1631 til den 31. Martii som er paaske aften 1633. Ny skat til huer person om dagen er hundrede - -.

(Underskrevet) Hans Fredrigsen, egen haand.

(7)Varde bys historie:

Kejserkrigen (30 års krigen) var hård for Varde. Den følgende tid var vel noget trang med tunge skatter, som det kneb med at betale. Man søgte at hjælpe sig ved at pantsætte nogle af byens enge til kreditorerne, for eksempel borgmester Hans Nielsen, der havde forstrakt byen med. Og mens borgerne tidligere havde haft byens enge for en fast pengeafgift, gik man fra 1640 for at lette skattetrykket over til årlig at bortlicitere dem, der ikke var pantsat, til den højstbydende. Engene indbragte på den måde mere. Mens engen Vester Skibskrog i 1639 indbragte 9 Rdl., indbragte den i 1640 27 Rdl..

(12)Varde bys bog:

1639. Byens enge erlagt for aarlige afgift, oc nu saa er Taxerit efter Byens Bog:

7. En eng kaldis Knold Eng er sat for: (intet beløb).

Anno 1639 er denne eng brugt af Hans Nielsen oc Terkell Turesen till rente af dieris penge efter pantebreffs indhold: (intet beløb).

10. En eng kaldis Wold Eng er sat for udi: (intet beløb).

Anno 1639 er denne eng brugt af Hans Nielsen oc Terkell Turesen till rente af dieris penge efter dieris pantebreff: (intet beløb).

Afgift skat 1639.

Terkell Turesen:

(Statburgerskat ?)	- 18 (Rdl.?)8 sk.
11 aaring paaskeskat til kongl. maj.	- 16 (Rdl.?)8 sk.
15 aaring kongl. maj. skat	- 22 (Rdl.?)8 sk.
10 aaring Bø skylds skat	- 15 (Rdl.?)

Till mikkelsdag 1639:

Terkell Turesen udlagt for Jens Persen - 1 Rdl.

Terkell Turesen for Mads Jepsen ydt - 1 Rdl.

(7)Varde bys historie:

I 1640 blev Terkel Turesen af lensmanden befalet at være overkæmner. Ca.1649 blev han rådmand (nævnes første gang 12.apr.). Ikke desto mindre vedblev han endnu i adskillige år med at føre regnskaberne. Ikke enhver kunne bruges til overkæmner. det kunne tit være svært nok i en lille by at finde en mand, der var tilstrækkelig skrive- og regnskabskyndig til at kunne føre byens regnskaber. Overkæmnerne blev derfor som regel taget fra de højere lag af borgerskabet, hvis forholdsvis udstrakte handel var en borgen for, at de formåede at føre et regnskab, altså de kredse, hvorfra også rådet rekrutteredes. Havde rådet først fundet en duelig overkæmner, der var villig til at påtage sig byrden, holdt det på ham og udnævnte ham år efter år på ny til at fortsætte bestillingen.

Indkaldelse til rådstue skete i alt fald i det 18.århundrede ved ringning med den mellemste klokke i St.Jacobi kirke. Var der vigtigere kommunale forhold at drøfte, blev der desuden slået plakater op på kirke- og rådstuedørene samt ved portene, og trommen gik dagen før mødet.

Skønt overkæmnerbestillingen indtil 1793 var et borgerligt ombud, var der dog tillagt overkæmneren et lille vederlag for hans arbejde. I 1660'erne havde overkæmneren engen Skidenhals mod en lille pengeafgift.

(3)Uddrag af rådstueprotokoller for Varde by:

Anno 1643, den 13.september haffuer Burgemester i Warde Las Jensen oc Hans Nielsen ordineret (lavet) denne bog till, Niels Nielsen Juul, borger oc forordnede byskrifver her sammesteds, efter Lensmandens, erlig oc Welværdige mand Gregers Krabbe fra (Trostelund) kongl. Maj. befalingsmand paa Riberhuus, Oc det aff aarsags da forrige betroed byskriffver haffde Mortensdag frastaet denne sin bestilling oc derfor aff bemeldte ridefoged efter Hr. Lensmandens befaling og under forfølgning oc tiltale, Oc offuerkemner Terkel Turesen, som i nogen uger haffue skriffen til ting og Raadhus var bekendtgiort med anden bestilling paa byens wegne, sagde sig det fra.

- Conseens udi ridefogden erlig welv. Peder Byrgesens nærværelse oc samtykke.

(3)Uddrag af rådstueprotokoller for Varde by:

1643,14.sep. paa Vaerde Raadhus. Hans Nielsen Arnsberg borgemester, Christen Christensen Tarp, Raadmand, - 8 mand: Teerkell Thuresen, Olluff Nielsen, Hans Nou, Jens Mortensen, Jens Pedersen, Mogens Hansen, Hans Thombsen oc Laurs Søffrensen skreder.

1643, torsdagen den 9.nouembris til Raadhus. Hans Nielsen borgemester, -.

(Underskrevet) Teerkell Thuresen (It) Raadstuffue (Widne) paa Mette Morthensdatters wegne.

(7)Varde bys historie:

Den 12.dec.1643 rykkede Torstenssons soldater uden krigserklæring over Holstens grænse. Uden at møde nævneværdig modstand kunne de trænge mod nord omtrent så rask, som hestene kunne rende, og 20.jan.1644 stod svenskerne i Sæby.

Allerede den 19.dec.1643 havde oberstløjtnant Poul Sehesteds kompagni forladt Varde, hvor de havde været indkvarteret i over 3 år, og byen var dermed overladt til sin skæbne. Rådet lod broen over Varde å gøre løs, så den på den ene side kunne bruges, men også hurtigt hejses op, borgervæbningen mønstredes hver dag, og der blev støbt kugler og holdt vagt dag og nat.

Den 14.jan.1644 under prædikenen blev der slået alarm, da fjenden blev set i retning mod Varde Lund. Borgeriet kom i gevær, borgmester Hans Nielsen uddelte 2½ pund krudt til borgerne og 16 skålpund bly i kugler, og fjenden blev forfulgt til hest.

Meget talrige kan disse fjender ikke have været, siden de lod sig skræmme af borgersoldaterne. Men snart fik borgerne andet at tænke på, idet der samme dag blev pålagt byen en brandskat på 1700 Rdl. at erlægge til svenskerne i Ribe, og - skriver borgmester Hans Nielsen - "blev vi dermed plaget, i 3 dage og nætter fik vi aldrig ro derfor".

Det skyldtes, at beløbet var vanskeligt at skaffe så hurtigt, som det forlangtes. Nogle betalte kun med penge, andre leverede også, hvad de havde af sølv, ialt 1614 Lod til en værdi af godt 739 Rdl., enkelte ydede guld. Alligevel kunne det ikke strække til, og de bedst stillede borgere måtte skyde det manglende til, idet byen garanterede dem pengenes tilbagebetaling. På den måde indkom der yderligere 269 Lod sølv til en værdi af 123 Rdl.. Omsider var de fleste af pengene samlede, og den 20.januar var borgmester Las Jensen sammen med Stefan Nielsen og Terkel turesen i Ribe for at aflevere pengene. Måske havde de håbet at få eftergivet det manglende; men i så fald havde de gjort regning uden svensken. I Ribe måtte de 3 mænd yderligere forstrække byen med de resterende 33 Rdl. 5 Mk. 9 Sk..

(3)Uddrag af rådstueprotokoller for Varde by:
Anno 1644 bleff ingen almindelig raadstuffue formedels fiendernes udfald søgt eller holden.

Anno 1645 bleff ingen almindelig raadstuffue formedels fiendernes udfald søgt eller holden. Nogle gange borgerskabet var forsamlet udi Sct. Jacobi kirke om skat af contribution till di svenske och under tiden til kong. Maj. saa vell som hertug Friderich krigsfallet.

1646,26.feb. Offuercemner Terkel Turesen til Raadhus. - -.

1646, torsdagen den 16.apr. till Raadhus.
(Vedrørende borgere der har gæld til byen).
-- Therkell Thuresen offuerkemner (It) (Widne).
Da bemeldte Hans Nielsen Borgemester och Therkell Thuresen offuerkemner haffde ved byens tienere ladet skaffue med otte dages warsell, - - at høre dieris rett oc gielld di war skyldig till byen, och fremblagde Therkell Thuresen (it) Restands Register, som bleff laest i Borgemester och raad och menigheds paahør som tilstede war, --.

(12)Varde bys bog:

Engpenge.

1645. Bleghaffue oc Suderhaffue Terkell Turesen bevilget for sin umage.

1646. Bleghaffue oc Suderhaffue Terkell Turesen bevilget for sin umage.

Vesterskibkrog: Claus Jacobsen oc Terkell Turesen - 40 Rdl.,
Penge - 60 (?).

1647. Bleghaffue oc Suderhaffue Terkell Turesen bevilget for sin umage.

Vesterskibkrog: Terkell Turesen oc Christen Tarp - 24 Rdl.,
36 (?).

1648. Bleghaffue oc Suderhaffue Terkell Turesen bevilget for sin umage.

Vesterskibkrog: Terkell Turesen oc Tomas Tarp - 32 Rdl.,
48 (?).

(12)Varde bys bog fortsat:

1648,24.feb. fremlagt Hans Nielsens byregnskab for 1627-1639, forklaring at giøre paa rigtighed, och underretning, och suare til, saavit ret er, desligeste eftersom hand udi fornævnt aaringer regnskab(s) indtegter och udgifter for--, om den gaard i L. Orten, S: (salig ?) Turre Terchelsen, skal være pantsat, saavel som nogle enge, bemelte borgmester Hans Nielsen sielf, S: Maren Rasmusdr., och bemeldte S: Turre Terchelsen, iligemaade at være pantsat, mod hvis brug di der haft haffuer, och den - - der paafindes, saavit til børlig og ret er, suarer for sig sielf, - -. Underskrevne - -, Terkell Turesen, egen haand.

(7)Varde bys historie:

Fra middelalderen fandtes der i købstæderne 2 domstole, bytinget og rådstueretten.

Bytinget beklædtes af byfogden med 8 stokkemænd som bisiddere. Stokkemændene deltog dog ikke i domsafsigelsen.

Rådstueretten bestod af borgmester og råd. Før 1682, da rådet talte 2 borgmestre og flere rådmænd, mødte rådet som regel ikke in pleno. På den anden side var det yderst sjældent, at kun ét medlem af rådet gav møde.

Bytinget holdtes i Varde hver mandag, og endnu i 1665 foregik det under åben himmel. Kun når vejret var altfor hårdt, søgte man under tag; men det onde vejrlig anføres hver gang i tingbogen som undskyldning for et så usædvanligt skridt.

(10)Varde byfoged. Tingbog:

Sag anno 1646, tirsdagen den 3. februari som var den næste dag efter kyndelmissedag. 8 (stokke)mænd: - -.

- - Den ene part erlig och vellbiurdig mand Gregers Grabe til Torstelund, den anden part borgmester och borgerstab i Warde, (nemlig) - -, Terkell Turesen, - -.

Sag 1647, mandagen den 18.januari. 8 mænd: - -.

6 hørring(smænd): Terkell Turesen, - -.

Simon Rasmussen Borre fordielte efterskrevne for giell som de var hannem pligtig efter hans bogs lydelse, nemlig Christen Bertelsen - 30 sk., - -.

(3)Uddrag af rådstueprotokoller for Varde by:
1647,2.dec., - - regnskaber - - . Therkell Thuresen.

(7)Varde bys historie:

Byens regnskab skulle ifølge købstadloven af 7.apr.1619 aflægges hvert år i første halvdel af januar måned af det foregående års kægner i nærværelse af lensmanden, 2 rådmænd samt nogle borgere. Disse regler overholdtes kun dårligt. Heller ikke bestemmelsen om den årlige revision overholdtes. I 1648 lå Terkel Turesens regnskaber uden at være revideret siden 1640.

(3)Uddrag af rådstueprotokoller for Varde by:
1649,26.apr.. - - Terkel Turesen, raadmand.

1652,19.aug. - underskrifter: Hans Nielsen borgemester, Teerkel Turesen, Raadmand, Jacob Jensen.

(7)Varde bys historie:

I 1657 brød Danmark uforsigtigt freden med Sverige, og Carl gustav vendte sig ufortøvet fra krigen i Polen mod Danmarks sydgrænse. Natten mellem den 20. og 21.august var svenskerne i Ribe, og omtrent samtidig må de vel være kommet til Varde. I alt fald standser Vardes tingbog med 31.august 1657. Den 2.september ankom krigskommissæren Jacob Gutheim til Ribe for at besørge udskrivninger af Ribe og Varde med omegn. Allerede 2 dage efter må derfor borgmester Stefan Nielsen samt rådmænd og overkægner Terkel Turesen give møde i Ribe for at forhandle om brandskatten. Det er nok ikke gået så glat, thi de blev borte i 4 dage.

Byens regnskaber indeholder kun få og spredte træk fra svenskekrigene, så det er ikke muligt at få et klart billede af, hvad der er foregået i Varde på denne tid.

Det ser ud til, at Varde måtte skatte 300 Rdl. om måneden til de svenske, det var i alt fald tilfældet i juni og juli 1658.

I slutningen af september nærmede Danmarks allierede sig fra syd, og svenskerne bryder op. Desværre var de allieredes mandstugt langt slettere end svenskernes.

Den 10.oktober ankommer Brandenburgerne. Stefan Nielsen må nu akkordere med disse ifølge brev fra "hans fyrstelige nåde af Brandenburg". Kontributionen var 220 Rdl. om måneden, det var i alt fald tilfældet i juli 1659. Hertil kom penge til en "Salvegarde" bestående af en løjtnant, en korporal og 30 ryttere. Adskillige penge er sikkert også blevet afpresset beboerne af de udisciplinerede soldater, ikke mindst af polakkerne.

(7)Varde bys historie fortsat:

Til krigens rædsler kom pesten, der rasede i Vestjylland fra begyndelsen af juni til slutningen af oktober 1659. "Sprinkelsyge" kaldes den; det var vist plettyfus. Borgmestre og råd og andre borgere forlod byen og opholdt sig på landet.

Blandt kobberstikkene til Resens utrykte Danske Atlas findes et billede af Varde i fugleperspektiv, vistnok fra 1661, det ældste prospekt af byen, der eksisterer.

I Terkel Turesens regnskab for 1661 hedder det, at den 22.marts kom der til Varde en "Genuer fra Kjøbinghaffn ued naffn Gotthard och sin Broder met Kongl. befaling her at Maale och affritze byen". De var i Varde i 3 dage.

(4)Uddrag af kærnerregnskaber for Varde by:

Taxering 1661,18.dec..

- Jacob Biørnsens gaard, Kgl. Maj. tolder, - 500 Sdr.,
- Terckel Turesens leieboder, gammel och forfalden, - 60 Sdr.,
derudi boer Christen Clemandsen, driffuer
undertiden med humble, haffuer aggerjord.
- Terchel Turesens gaard hand selff iboer, gammell, - 200 Sdr.,
en gammel affalden mand uden naering af brug,
haffuer aggerjord - 2 tønder,
eng af byens - 2 less.

Grundtakst for Varde. forordning af 4.apr.1662.

Efter kongl. Majest. voris aller naadigste herres befaling, haffuer vi underskreffne været udi Warde, der byens beskaffenhed erfaret ungefær to miil vejs fra søkanten beligende, kan dog med baade komme op i aaen paa det neste till byen. Befindis derudi en ringe menighed och næring, dets gaarde och huse som miesteparten er gandske ringe biugning med straatag og liervegge, ilde ved magt, och en deel slet ruineret, och øde, eftersom samme by ligger ret paa landevejen fra Ribe ind ad landet, och haffuer af deres mark udi forleden fryde tid lid stoer skaade, efter dets lejlighed satt og taxeret som følger:

Terkel Turesen: Lejboeder - 50 Rdl.
Gaard han selff iboer - 180Rdl.

(11)Varde rådstues arkiv:

Jorder. Bud paa byens enge 1665.

- Schiden Halss: Teerchell Turesen.

(3)Uddrag af rådstueprotokoller for Varde by:

1670,19.jan. till Raadhus - -.

Møde vedrørende byens regnskab. - -. Og da alle borgere som borgerskab eller nogen anden som haffde regnskab imod byen at fremlægge, særdeles Jacob Biørnsen och Terkel Turesens regnskab, och i lige maade er opneffnet til byens skat at legge nemlig - - , och disse foreskrevne ville møde her paa Varde Radhus och tillige - af Raadskatten aff Varde borgerskab at legge saavit muligt - -.

(10)Varde byfoged. Tingbog:

1672, 4.marts. for retten fremkom Thomas Nielsen Munch og begierte dom offuer Terkel Turesen raadmand, for Wibeke Nielsdtr.'s fædrene og mødrene arffue, hand under værgemaal haffuer, efter som sagen haffuer været en maaned opsadt till i dag. Saa præsentered hæderlig och wellærd Thure Terkelsen her i retten paa sin faders vegne och begierde at sagen endnu fremdeles maatte opsettes i 14 dage, till sidst uges dag, hvilket Thomas Nielsen Munch som fuldmægtig och saa bevilgede.

1672, 18.marts. Tinget haver søgt och tiltalt Terkel Turesen raadmand her til tinget for Wibeke Nielsdtr.'s patrimonium hand udi reede penge 198 sletdaler - løsøre och tilstaaede giæld 228 sletdaler - , som beløber sig i capital tilsammen (til) 427 sletdaler, hand efter lodseddelens bemelding 1665 den 18.sep. ved værgemaal haffue annafmit, hvilket Terkel Turesen bør udi rede penge hand haffue annafmit dertil tilbørlig rente, med lige rede penge, och det sig tiltagen gods, løsøre saavel som tilstaaende giæld - - . Hvorimod var i retten møt paa sin faders veigne Thure Terkelsen och i retten lagdt offerformynder underskrevne regning dateret Varde 12.jan.1672 hvorudi haffuer tilregnet Terkel Turesen at udgifter af di rede penge 5 aars rente af rentes rente och aff løsøret och tilstaaende giæld - aars rente, som bedrager sig tilsammen 96 sletdaler - , for di - 24 sletdaler aff di som Terkel Turesen forfindes kaast og klæder første aar at reigne, hand annafmet hendes penge af goeds haffue gaatgiort, som er en rigelig rent aff ald goedhet om det haffde som (giffn) var, været i rede penge, for det andet aar fra 1666 til 1667 - 40 sld, for det 3. - 30 sld, for det 4. - 10 sld, for det 5. - 10 sld, som - - .

Og da byfogden icke var til stede, vidste ingen her udi retten at kunde kiende, end at Terkel Turesen forpligtige er och bør af det saavit hand skyldig er med rette inden 15 dage at betale, eller at lide namb och udlæg i hans boe och goeds af formue efter en rigtig reignings liquidering af fire vurderingsmænd som dertill er udnefnt: Lasse Hansen bager, Peder Nielsen Juul, Michell Pedersen och Lass Nielsen - -.

(7)Varde bys historie:

Tekst til billede af Kræmmergade fra 1880.

Gården forrest til højre (Kræmmergade 2), der strækker sig langt ned i Torvegade, tilhørte i 1651 vistnok borgmester Hans Nielsen Arnsberg, 1682 hans søn provst Niels Hansen Arnsberg.

Den tilstødende gård i 2 etager tilhørte hen imod midten af det 17. århundrede rådmand Jacob Clausen (død 1646). I 1652 blev den købt til rådhus.

(11)Varde rådstues arkiv:

Skattemandtal.

1678. Karen Terkelsen	- Sin person	3 Rd.
	- 1 tjenestepige	4 Mk.
	- 1 koe	3 Mk.

(4)Uddrag af kærnerregnskaber for Varde by:

1682.Ved broen:

Sal. Jacob Biørnsens børn (3 steder)	- 27/39/27 Rdl.,
Margrethe sal. Jacob Biørnsen	- 310 Rdl.,
Karen sal. Terchel Turesens en liden gaard med gadekiørsel, gaardromb og kaalhaug hun selv ejer og beboer	- 70 Rdl.

Wardebyes taxering:

- Sognepræsten til Sct. Jacobi kirke Hr. Niels Hansen Arnsberg ejer og beboer en inbyggt gaard paa hiørnet til Kræmmergaden med gaardromb, indkiørsel og tilliggende haug synden fra garden.

- Imellem fornefnede gaard og Karen sal. Terkel Turesens gaard er beliggende een øde forfalden gaard, sal. Jacob Clausen tilforn ejede og iboede, med indkiørsel og gaardromb, hvorinde Warde byes Magistrat for nogle aar siden hafwer holden raadstue. Widis ikke anderledes end dend nu for taxering er allernaadigst fri.

I forskrefne gaard er indbyggt et lidet støcke huus, og dernæst ved beliggende et lidet støcke haug som er indplantet, Lisbeth Pedersdtr. i Sønderheeboe skal tilhøre som er øde og af ingen beboes, er ej andet end lidet undertømmer - 15 Rdl..

- Karen sal. Terkel Turesen en liden gaard med indkiørsel, gaardromb og kaalhaug som hun self ejer og beboer
- 70 Rdl.

(4)Uddrag af k mnerregnskaber for Varde by fortsat:

- Sal. Christen Thomsens arfvinger ejer en andel udi sal. borgmester Laurits Jensens gaard med fælles indkiørsel og gaardromb, for leie beboes af Dorthe Margrethe - 20 Rdl.

Udi forn fnte borgmesters gaard boer byfogden her sammesteds Daniel Weylandt - 52 Rdl.

- En abildhauge, som hafwer tilhørt sal. borgmester Laurits Jensen, som Hr. Niels Hansen Arnsberg nu eier og bruger - 52 Rdl.

Ialt i 1682 - 10155 Rd 5 Mk.

Vedrørende Thure Terkelsen.

(6)Nørre Horne herred:

Ture Terkildsen, søn af Terkel Turesen og Karen Pedersdtr., var vistnok hører ved en latinskole før han 26.jun.1667 aflagde ed som rektor ved Varde skole.

Se kildemateriale for ane nr. 314/315.

Vedrørende Margrethe Terkelsdatter (og navnet Maren Bjørn).

(11)Varde rådstues arkiv:

Skattemandtal.

1692.	Margrete Terkelsdtr.	- 1 Rd.2 sk.
	- 1 tjenestepige	- 1 Rd.
	- 1 hest	- 1 Rd.
	- 2 skorsten	- 1 Rd.2 sk.

(7)Varde bys historie:

På det sted, hvor Varde gamle præstegård lå, boede i 1620'erne borgmester Otte Rasmussen. Hans enke Maren Nielsdtr. ægtede rådmand og tolder Jacob Bjørnsen (død 1677) og bragte gården til ham. I sit andet ægteskab med Margrethe Terkelsdtr. (død 1697), datter af rådmand Terkel Turesen, havde Bjørnsen blandt andet datteren **Maren** Jacobsdtr. **Bjørn**, der arvede gården. Hun var gift med borgmester Jens Thaulow, og deres søn Bertel solgte i 1744 den gamle slægtsgård. Den brændte ved den store brand i 1779. Den genopførte gård, der senere blev præstegård, måtte i 1932 vige pladsen til fordel for hotel "Varde", Torvet 3.

Borgmester Jens Berthelsen Thaulow. Født ca.1658, søn af Hr. Berthel Henriksen Thaulow (sognepræst) til Ringkjøbing og Rindum. 1682-1686 kirkeskriver i Ribe stift, 1686-1726 tolder i Varde, 1692-1694 konstitueret byfoged, postmester efter borgmester Laurids Thordsen fra ca.1690-1733, borgmester 1708-1733. Død 1733. Gift 1687 med Maren Jacobsdtr. Bjørn, født ca.1658. Maren Bjørn havde første gang været gift med tolder Morten Christensen Friede, død 1686. I første ægteskab var der en datter, Magdalene Mortensdtr. Friede, gift med Hr. Niels Nielsen Kragelund (sognepræst) til St. Jacobi kirke. Maren Bjørn, der død 1745, havde i sit ægteskab med Jens Thaulow 16 børn, hvoraf 12 blev voksne, blandt andet:

(7)Varde bys historie fortsat:

- Bertel, efterfulgte sin far som postmester og borgmester i 1733, død 1751,
- Anne Helvig, gift med Søren Sørensen Vedel, Thaulows efterfølger som tolder,
- Jørgen Bjørn, født 1692, død 1739, sognepræst i Nordby på Fanø,
- Maren, gift med Hr. Hans Allerup, sognepræst til St. Nikolai kirke,
- Anne Marie, død 1727, gift 1716 med byskriver og hospitalsforstander Jørgen Carstensen Bjørn, begravet 1734.

(1)Kirkebøger for Varde Skt. Nikolai sogn:

1710,25.jan. Mag. Hans Allerup's datter **Maren Biørn** født.

Fad.: Hospitalsforstander Jørgen Biørn, Karen Biørn, Mads Turesen.

(8)Anetavle for Jens Anton Kirkegaard og Christine Poulsdtr.:

Jacob Bjørn, tolder i Varde, 1658-1674, gift med Margrethe Terkelsdtr., død Varde 1697.

Datter Maren Biørn, født (Varde) 1658, død sammesteds 14.5.1745, gift 1. med tolder Morten Christensen Friede - død 1686, gift 2. (1686) med Jens Berthelsen Thaulow, borgmester i Varde, født i Ringkøbing 1658, død i Varde 30.8.1733.

Datter Anne Helvig Thaulow, født i Varde 25.4.1697, død i Guldager 29.1.1758, gift i Varde 3.7.1727 med Søren Sørensen Vedel, tolder i Hjerting under Varde toldsted, født i Risby 20.7.1696, begravet i Guldager 23.4.1766.

(2)Kirkebøger for Varde Skt. Jacobi sogn:

1717,12.dec. døbt byskriver Jørgen Biørns barn **Maren Biørn**.

Fad.: Borgmesterens kiæreste Maren Biørn, -.

1729,10.jun. Seign. Hr. Laurids Struch Engelstofts bryllup med mademoiselle **Maren Biørn** Nielsdtr. Kragelund.

1734, dom.1ma Epiphaniæ i Varde Sct.Jacobi sogn blef Peder Bruun den ældres barn af Orten døbt og kaldet Jens.

Fad.: Niels Orten, Mads L-, byfogden Christen Hiørnings kæreste jomfru **Maren Biørn**.

(7)Varde bys historie:

Sognepræster ved Sct.Nicolai kirke i Varde.

1705-1721. Mag. Hans Allerup, født 1666 i Sneum, 1721 sognepræst til Ringkøbing og Rindum, død 7.okt.1744, gift 1. med Maren Jensdtr. Thaulow, født ca.1688, død 4.jul.1718, datter af borgmester Jens Berthelsen Taulow, gift 2. med Barbara Margrethe Lauritsdtr. Thura, født 1698, død 1.aug.1738, datter af biskop Laurits Lauritsen Thura i Ribe.

(9)Kirkebog for Hemmet sogn:

1739,1.maj døbt, født 21.feb. om morgenen kl.3, sognepræsten Peder Nielsen Bruun's datter **Maren Bjørn**.

(Peder Nielsen Bruun gift med Margrethe Thuresdtr., se ane nr. 156/157).

(8)Anetavle for Jens Anton Kirkegaard og Christine Poulsdtr.:

Ture Terkelsen og Karen Pedersdtr. er Anders Bent Kirkegaard Espensen's aner nr.3738/3739. (Bent Espensen gift med en af probanderne - ane nr.1 - Grete Alice Sørensen).